

III. Vpliv gospodarske krize na trg dela v Sloveniji

Povzetek

Mednarodna finančna kriza, ki se je v drugi polovici leta 2008 v svetu še poglobila, je povzročila upadanje gospodarske aktivnosti in je deloma že vplivala na lanske poslovne rezultate gospodarskih družb v Sloveniji. Gospodarska aktivnost (merjena z BDP) se je lani postopno upočasnjevala in v zadnjem četrtletju 2008 in prvem četrtletju 2009 zabeležila padec. Poslovni rezultati so se poslabšali v večini dejavnosti, nižje povpraševanje in poslabšanje razmer na finančnih trgih v zadnji mesecih leta pa sta še posebej vplivali na znižanje proizvodnje in znižanje dobička iz poslovanja v predelovalnih dejavnostih.

Zasebni sektor se je na zaostrene pogoje poslovanja in padec naročil odzval s prilagoditvami plač in zmanjšanim obsegom povpraševanja po delu, v javnem sektorju pa plače in zaposlenost še vedno naraščajo. V drugi polovici leta 2008 smo že zabeležili zmanjševanje števila opravljenih nadur, kar je prispevalo k znižanju rasti plač v zasebnem sektorju, v jesenskih mesecih so nekatera podjetja zaradi padca naročil že uvajala skrajšan delovni čas, proti koncu leta pa so že značilna številnejša odpuščanja in nepodaljševanje pogodb za določen čas. Najbolj se je število delovno aktivnih in nadur zmanjšalo v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu. V javnem sektorju pa je v obdobju, ko so se začele plače v zasebnem sektorju umirjati, prišlo do začetka odprave nesorazmerij, o katerih so se sindikati in država dogovarjali več let, kar povzroča veliko razliko v rasti plač obeh sektorjev. Tudi število zaposlenih v javnih storitvah se v obdobju upadanja gospodarske aktivnosti še naprej povečuje.

Prilagajanje zasebnega sektorja se je odrazilo tudi v naraščanju števila registrirano brezposelnih. Registrirana brezposelnost se povečuje od septembra lani, ko je dosegla najnižjo vrednost (6,3 % oz. 59,3 tisoč oseb) in se je do junija letos povečala na 86,5 tisoč brezposelnih oseb. Analiza prilivov v brezposelnost in delovno aktivnih po spolu, starosti in izobrazbi kaže, da so brezposelnosti bolj izpostavljeni manj izobraženi, starejši od 50 let in mladi (starostna skupina 15–29 let). Ker so brezposelnosti bolj izpostavljeni manj izobraženi in starejši, obstaja velika nevarnost, da ti postanejo tudi dolgotrajno brezposelni. Na to nevarnost bi morala v večji meri odreagirati politika trga dela z oblikovanjem programov in aktivacijo brezposelnih oseb.

Kot posledica razmer na trgu dela je začelo naraščati tudi število prejemnikov nadomestil za brezposelnost in prejemnikov denarnih socialnih pomoči. Število prejemnikov denarnih nadomestil za brezposelnost se je od septembra 2008 do aprila letos skoraj podvojilo. Pričakujemo, da se bo naraščanje števila prejemnikov zaradi naraščanja števila brezposelnih še nadaljevalo. Gospodarska kriza tako povečuje javnofinančne izdatke za socialno varnost in predstavlja izziv socialni politiki, kako zagotoviti dohodke, ki zagotavljajo dostojno življenje tudi brezposelnim in ljudem, ki nimajo zadostnega dohodka za preživetje.

Država se je na gibanja na trgu dela odzvala z ukrepi politike trga dela. Okrepila je izvajanje ukrepov aktivne politike zaposlovanja, ki zajemajo svetovanje in pomoč pri zaposlitvi, usposabljanje in izobraževanje, spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja, programe za povečevanje socialne vključenosti. Sprejeta sta bila tudi dva interventna zakona, ki sta namenjena predvsem ohranjanju delovnih mest. Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa predvideva subvencijo v primeru krajšanja delovnega časa. Zakon o delnem povračilu nadomestila plač pa predvideva sofinanciranje nadomestila plač delavcem na začasnem čakanju na delo.

Ker bo v letu 2009 za aktivno politiko zaposlovanja namenjenega bistveno več denarja kot v preteklih letih, bi bilo nujno, da se odpravijo dosednji problemi na tem področju. Slovenija v času krize še ni kadrovske okrepila javnih zavodov, kot to počnejo nekatere bolj razvite države, kar lahko zmanjšuje možnosti zagotavljanja kakovostnih storitev brezposelnim in delodajalcem ter učinkovito izvajanje politike trga dela. Politika zaposlovanja je še vedno premalo aktivacijska, programi pa preveč razdrobljeni, delež vključenih brezposelnih v programe aktivne politike zaposlovanja je nizek, kar še posebej velja za programe izobraževanja in usposabljanja. V razmerah gospodarske krize je slednje še posebej problematično, saj bi krizo lahko izkoristili za pridobitev novih znanj brezposelnih in zaposlenih, ki lahko povečajo zaposljivost brezposelnih in podpirajo prestrukturiranje proizvodnje v podjetjih. Program javnih del za leti 2009 in 2010 števila vključenih bistveno ne povečuje, čeprav bi bilo smiselno s pomočjo javnih del spodbuditi razvoj socialnih storitev.

Analiza subvencioniranja polnega delovnega časa je pokazala, da se v shemo v največji meri vključujejo sektorji predelovalnih dejavnosti, ki so bili tudi v preteklih letih prejemniki različnih subvencij. Zakon ne opredeljuje kriterijev za pridobitev subvencije, ki bi dodelitev subvencije vezali na sedanjo krizo. Glede na julija sprejeto podaljšanje trajanja prejetja subvencij in roka za vlogo subvencij se lahko zgodi, da bo protikrizni ukrep v veljavi, tudi ko ne bo več potreben. Najbolj shemo uporabljajo podjetja v predelovalnih dejavnostih, pri čemer je največji delež vključenih v shemo v proizvodnji oblačil, proizvodnji električnih naprav, proizvodnji kovin in proizvodnji pohištva. Vse omenjene dejavnosti so bile pomemben prejemnik različnih subvencij tudi v preteklih letih, posebno proizvodnja oblačil pa je prejela tudi državne pomoči za zaposlovanje. Pri proizvodnji oblačil in proizvodnji pohištva gre za dejavnosti, kjer lahko z ohranjanjem sedanjega stanja odlagamo nujno potrebno prestrukturiranje. Analiza kaže, da obseg subvencij v posamezni dejavnostih predstavlja le majhen del stroškov dela. Podjetjem z večjimi težavami naj bi bila namenjena shema o delnem povračilu nadomestila plač za delavce na začasnem čakanju na delo. Tudi ta shema ni namenjena zgolj podjetjem s težavami, povezanih z krizo. Ocenjujemo, da ima lahko tovrstno ohranjanje delovnih mest dolgoročno negativne posledice za razvoj in konkurenčnost.

Skrajšanje delovnega časa bi bilo smiselno v večji meri kombinirati z izobraževanjem in usposabljanjem zaposlenih. Podjetja, ki prejemajo subvencije za skrajšan delovni čas, se na javne razpise za usposabljanje delavcev večinoma ne prijavljajo. V maju sprejet Zakon o delnem povračilu nadomestila plač pomanjkljivost glede obveznosti izobraževanja in usposabljanja delavcev na čakanju sicer odpravlja, vendar odgovornost za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih v celoti prepušča delodajalcu, kar lahko predstavlja problem z vidika ustreznosti izobraževanja in usposabljanja. Čeprav država sofinancira izobraževanje in usposabljanje zaposlenih na čakanju, pa pri tem ne postavlja nobenih meril glede ustreznosti izobraževanja zaposlenih. Za večjo učinkovitost in ustreznost teh programov izobraževanja in usposabljanja bi morali biti po naši oceni v pripravo programov izobraževanja in usposabljanja delavcev na čakanju vključeni skladi dela ali svetovalna mreža Andragoškega centra Slovenije.

Uvod

Gospodarska kriza močno vpliva na trg dela, ki je pomemben mehanizem prilagajanja gospodarstva morebitnim šokom. Trg dela se lahko na šok odzove s pomočjo (i) fleksibilnosti stroškov dela, (ii) mobilnosti dela, ki zajema geografsko mobilnost in mobilnost med sektorji in (iii) prilagajanja količine angažiranega dela – s spremembami števila zaposlenih ali spremembami števila opravljenih delovnih ur. Gospodarstva se torej na krizo odzivajo s spremembami plač in zaposlenosti. Rast sredstev za zaposlene na zaposlenega, ki odraža gibanje plač, se je v prvem četrtletju letos umirila v večini držav EU. Posledice gospodarske krize pa se na trgu dela v večini držav EU kažejo predvsem v naraščanju stopnje brezposelnosti. Stopnja brezposelnosti se je v EU-27 začela povečevati že spomladi 2008. V povprečju EU-27 je marca 2008 znašala 6,7 % in se je do maja 2009 povzpela na 8,9 %. V ZDA se je v tem obdobju stopnja brezposelnosti povečala s 5,1 % na 9,4 %. Podobne trende s časovnim zamikom beležimo tudi v Sloveniji: mednarodno primerljiva stopnja brezposelnosti se je v Sloveniji po podatkih Eurostata povečala s 4,4 % aprila 2008 na 5,9 % maja letos.¹

Vpliv mednarodne finančne in gospodarske krize, ki se je v svetu močno poglobila v drugi polovici leta 2008, se je v Sloveniji že odrazil na poslovnih rezultatih gospodarskih družb v lanskem letu. Neto čisti dobiček obračunskega obdobja se je lani v primerjavi z letom prej prepolovil. Njegovo znižanje je bilo v največji meri posledica velike neto izgube iz finančnega delovanja, ki je pretežno nastala zaradi znižanja vrednosti delnic, deležev in drugih finančnih naložb družb kot posledica mednarodne finančne krize. Poslabšanje poslovnih rezultatov v letu 2008 pa je bilo deloma tudi posledica nekoliko nižjega neto dobička iz poslovanja, ki sicer pomeni največjo komponento celotnega neto čistega dobička in se je v preteklih letih hitro povečeval. Na poslabšanje rezultatov iz poslovanja so najbolj vplivale družbe predelovalnih dejavnosti², ki so se kot najbolj izvozno usmerjen del slovenskega gospodarstva ob koncu lanskega leta soočile s precejšnjim padcem tujega povpraševanja zaradi svetovne gospodarske krize. Rast njihovih prihodkov na tujih trgih se je tako lani skoraj ustavila, ob relativno visoki rasti poslovnih odhodkov, zlasti stroškov dela in stroškov ostalih storitev (vse razen transportnih storitev in najemnin), se je tako ekonomičnost njihovega poslovanja poslabšala. Poslovni rezultati gospodarskih družb predelovalnih dejavnosti za leto 2008 tako že delno odražajo nižje povpraševanje

in poslabšano finančno poslovanje. V povprečju se je družbam predelovalnih dejavnosti neto čisti dobiček v letu 2008 zmanjšal za 37,9 % glede na konjunktorno izjemno leto 2007. Pri tem je bil dobiček iz poslovanja nižji za 17 %, močno pa se je povečala izguba iz financiranja, tudi kot posledica vse večje zadolženosti gospodarskih družb in poslabšanja posojilnih pogojev ter znižanja vrednosti naložb družb. Kljub temu je večina panog predelovalnih dejavnosti lani še izkazovala dobiček in tako v leto 2009 vstopila z nekaj rezerve.

Gospodarske družbe na krizo reagirajo tudi s spremembami plač in z zmanjšanim povpraševanjem po delu. Ocenjujemo, da se je vpliv gospodarske krize na poslovanje gospodarskih družb v prvem četrtletju letos še povečal, na to kažejo podatki o zmanjšanju bruto poslovnega presežka v prvem četrtletju letos (glej I. del Ekonomskih izzivov). Gospodarske družbe na poslabšanje pogojev poslovanja reagirajo zlasti s politiko plač in zaposlovanja.

V nadaljevanju prikazujemo analizo gibanj na trgu dela v Sloveniji z vidika vpliva gospodarske krize na trg dela. Analiza je predstavljena v petih poglavjih. V prvem poglavju prikazujemo gibanje povprečne bruto plače na zaposlenega, v drugem delu gibanje števila delovno aktivnih. V tretjem sta prikazana gibanje števila in stopnje registrirane brezposelnosti, v četrtem pa vpliv razmer na trgu dela na število prejemnikov socialnih transferjev. Država se je na gibanja na trgu dela odzvala s spremembami politike trga dela in z ukrepi za ohranjanje delovnih mest, ki jih prikazujemo in analiziramo v 5. poglavju. V sklepnem 6. poglavju skušamo s pomočjo prikazov omenjenih gibanj na trgu dela izpostaviti ključne izzive za politiko trga dela v krizi.

¹ Podatki SURS iz ankete o delovni sili kažejo na povečanje stopnje brezposelnosti s 5,1 % v prvem četrtletju 2008 na 5,4 % v prvem četrtletju 2009, najnižja pa je bila v 3. četrtletju 2008, ko je dosegla 4,1 %.

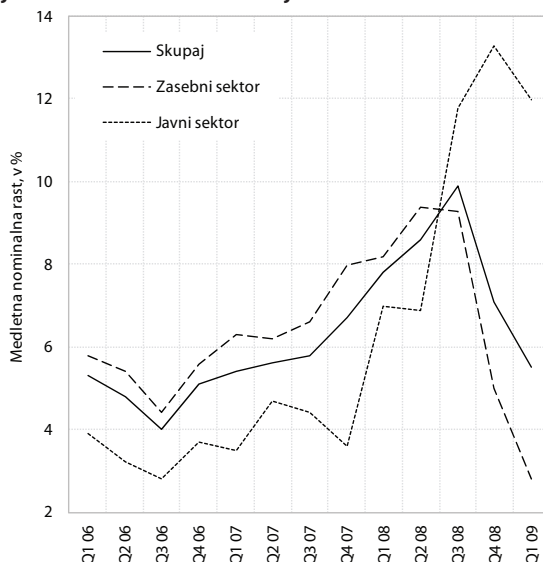
² Med večjimi dejavnostmi zasebnega sektorja so nižji neto dobiček iz poslovanja lani ustvarili še v prometu in skladiščenju (SKD H), gostinstvu (SKD I), informacijsko-komunikacijskih dejavnostih (SKD J) in v drugih poslovnih storitvah (SKD N).

1. Gibanje povprečne bruto plače na zaposlenega

Gibanje plač se je v zadnjem letu bistveno spremenilo. V letu 2007 je na gibanje plač vplivala visoka konjunktura, katere vpliv se je nadaljeval še v prvi polovici leta 2008. V drugi polovici leta 2008 in še bolj v letošnjem letu je zaradi gospodarske krize prišlo do preobrata v gibanju plač. Te spremembe so občutili zaposleni v zasebnem sektorju, kjer je bila rast plač v četrtem četrletju leta 2008 za dobro tretjino nižja v primerjavi z zadnjim četrletjem leta 2007, v prvem četrletju letos pa je pomenila le še tretjino rasti prvega kvartala leta 2008 (obseg izplačil 13. plač je bil močno zmanjšan). V letu 2008 je bil po dolgih dogovarjanjih v javnem sektorju uveden nov plačni sistem, ki je imel zaradi odprave plačnih nesorazmerij za posledico porast plač v obdobju, ko so se plače v zasebnem sektorju začele zaradi krčenja gospodarske aktivnosti umirjati.

Znotraj zasebnega sektorja se odzivi na krizo po dejavnostih razlikujejo. Splošna umiritev plač je bila medletno v zadnjem četrletju lani zaradi manjšega obsega izplačil 13. plač očitna skoraj v vseh dejavnostih. Kot je razvidno iz tabele 1, je bila ta umiritev rasti v zadnjem četrletju 2008 najbolj izrazita v finančni in zavarovalniški dejavnosti ter v predelovalnih dejavnostih. V prvem četrletju letos pa je bilo največje zmanjšanje medletne rasti plač v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu.

Slika 1: Nominalna rast bruto plače na zaposlenega v javnem in zasebnem sektorju

Vir: SURS, preračuni UMAR.

Znižanje rasti plač je bilo do sedaj pretežno posledica zmanjšanja izplačil za opravljene nadure. V tabeli 2 so prikazani deleži izplačil za nadure v izplačanih plačah.³ Podjetja so na krizo najprej reagirala z zmanjšanjem obsega opravljenih nadur. Zmanjševanje deleža izplačil za nadure v zasebnem sektorju se je začelo v drugi polovici leta in se pospešilo v prvem četrletju letos. Po dejavnostih zasebnega sektorja je opazen izrazitejši padec deleža izplačanih nadur v plačah v predelovalnih dejavnostih in v gradbeništvu.

Tabela 1: Gibanje bruto plače na zaposlenega po dejavnostih zasebnega sektorja za obdobje 2007–2009, medletna rast v %

	2007				2008				2009
	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1	Q2	Q3	Q4	Q1
A Kmetijstvo, lov, gozdarstvo	6,8	7,4	7,0	11,4	10,3	9,3	10,8	6,7	1,2
B Rudarstvo	3,2	3,8	5,3	11,6	9,4	13,8	16,0	14,8	5,6
C Predelovalne dejavnosti	6,0	6,1	7,0	8,6	8,2	9,7	9,3	3,4	0,0
D Oskrba z el., plinom, paro	2,3	4,9	5,2	11,1	9,3	10,1	9,8	8,8	7,9
E Oskrba z vodo	5,5	5,6	6,8	10,0	8,3	9,1	9,0	5,2	4,2
F Gradbeništvo	7,2	6,7	5,7	6,7	7,7	9,6	9,1	4,3	1,2
G Trgovina	8,1	7,4	7,5	7,5	7,5	9,0	8,8	6,1	4,4
H Promet in skladiščenje	5,9	4,6	5,7	7,7	8,7	8,5	10,4	6,6	2,3
I gostinstvo	3,7	5,1	4,6	7,8	9,3	9,6	10,0	4,9	3,4
J Informacijske in kom. d.	7,4	5,4	5,7	4,6	6,8	7,8	8,7	6,2	3,7
K Finančne in zavarov. d.	8,1	7,8	6,2	7,6	8,6	8,8	8,2	0,0	2,0
L Poslovanje z neprem.	7,6	7,8	7,4	5,6	6,8	8,6	5,3	3,6	1,6
M Strokovne, znan. in teh. d.	5,0	6,8	7,1	8,9	9,7	8,6	9,1	6,4	4,0
N Druge poslovne s.	4,7	5,9	9,4	9,8	8,6	11,4	10,2	8,0	6,6
S Druge storitvene d.	2,2	2,9	3,0	5,1	6,6	8,6	8,5	8,8	4,1

Vir: SURS, preračuni UMAR.

³ V strukturi plače je ločeno prikazan del izplačil za opravljene nadure ter del zaostalih izplačil plač in nadomestil plač. V okviru slednjega so ob koncu leta upoštevana tudi izplačila 13. plač. Podatek o strukturi plače je po novi klasifikaciji SKD 2008 obdelan po mesecih le za leto 2008 in 2009.

Tabela 3: Spremembe števila delovno aktivnih v letih 2007 in 2008 ter v prvem četrtnetu 2009 po področjih dejavnosti

	Stopnje rasti, v %					Razlika v številu (1.000)	
	2007/2006	2008/2007	X08/X07	XII08/ XII07	III09/ III08	X08-XII 07	III 09-X 08
FORM. DELOVNO AKTIVNI SKUPAJ	3,5	3,0	2,7	1,8	-0,9	20,8	-22,1
A. Kmetijske dejavnosti	7,1	-1,8	-0,9	-1,0	-7,4	-1,8	-1,1
B. Rudarstvo	-5,0	-5,2	-7,0	-8,0	-8,1	-0,2	-0,1
C. Predelovalne dejavnosti	0,9	-0,5	-1,4	-3,2	-7,7	-2,4	-14,3
D. Oskrba z el. energijo, ...	0,7	-1,1	-0,8	0,0	2,6	0,1	0,1
E. Vodno gosp., odpadki in okolje	4,7	4,7	4,4	4,5	2,7	0,4	0,0
F. Gradbeništvo	12,9	12,2	11,7	9,5	3,9	10,0	-4,7
G. Trgovina	3,4	3,5	2,8	2,0	0,5	2,5	-1,2
H. Promet	5,3	5,4	4,6	3,2	-0,7	1,7	-1,4
I. Gostinstvo	3,7	1,7	2,6	2,3	1,2	1,0	-0,4
J. Informatika	6,3	4,8	4,7	4,9	4,1	1,0	0,2
K. Finance	3,4	4,2	4,7	4,0	2,9	0,8	0,1
L. Nepremičnine	8,6	9,6	12,8	11,3	7,3	0,5	0,0
M. Strokovne dejavnosti	6,4	7,1	7,1	7,7	5,7	2,6	0,2
N. Druge raznovrstne posl.dej.	8,7	5,2	6,6	5,0	-2,0	1,7	-1,4
O. Javna uprava	-0,3	1,3	1,1	0,3	1,1	0,2	0,2
P. Izobraževanje	0,7	1,5	2,1	2,4	2,6	1,1	0,9
Q. Zdravstvo in soc. varstvo	0,8	2,7	2,1	3,0	2,3	0,7	0,8
R. Kultura, razvedrilo, rekreacija	4,1	6,5	5,5	5,1	1,9	0,3	0,1
S. Druge dejavnosti	1,8	1,3	2,2	2,3	4,9	0,6	0,1
T. Gospodinjstva	0,8	6,4	9,2	10,4	10,3	0,1	0,0

Vir: SURS, preračuni UMAR.

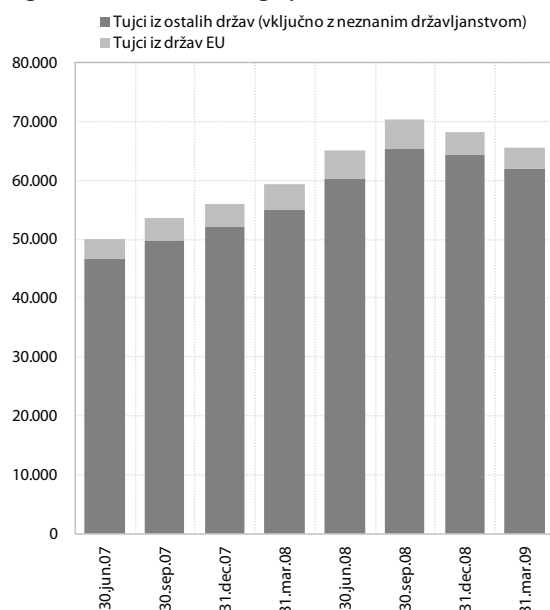
časa, katerega osnovni namen naj bi bil preprečevanje odpuščanja presežkov zaposlenih, ki bi ga nadomestilo skrajšanje delovnega časa. Omenjen ukrep podrobno analiziramo v poglavju 5.

Število delovno aktivnih se je v obdobju od oktobra 2008 do marca 2009 zmanjšalo v nekaterih področjih dejavnosti, najbolj pa se je v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu. Kot je razvidno iz tabele 3, je bilo zmanjševanje delovno aktivnih v obdobju upadanja gospodarske aktivnosti najbolj prisotno v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu. V predelovalnih dejavnostih je bilo zmanjševanje zaposlenih posledica upadanja domačih in tujih naročil, ki se je v obdobju po oktobru 2008 še posebej povečalo. Upad števila delovno aktivnih v predelovalnih dejavnostih predstavlja skoraj dve tretjini skupnega zmanjšanja števila zaposlenih v obdobju od oktobra 2008 do marca 2009. Znotraj predelovalnih dejavnosti so se z zmanjševanjem zaposlenosti posamezne skupine dejavnosti različno odzvale na recesijo. Kot je razvidno iz slike 2, se je od oktobra 2008 do marca 2009 število delovno aktivnih po številu najbolj zmanjšalo v proizvodnji kovinskih izdelkov razen strojev in naprav (C25), in sicer za 2.766 oseb. V javnih storitvah pa se rast zaposlenosti nadaljuje tudi v obdobju od oktobra do marca.⁴

⁴ Najbolj se je povečalo število zaposlenih v socialnem varstvu, v osnovnem šolstvu in vrtcih ter v kulturnih in razvedrilnih dejavnostih.

V prvih treh četrtnetih leta 2008 se je število delovno aktivnih povečalo predvsem s povečanim zaposlovanjem tujcev, ki pa se je v zadnjem četrtnetu lani začelo zmanjševati. Število tujcev, ki delajo v

Slika 3: Število delovno aktivnih tujcev v Sloveniji po registru delovno aktivnega prebivalstva

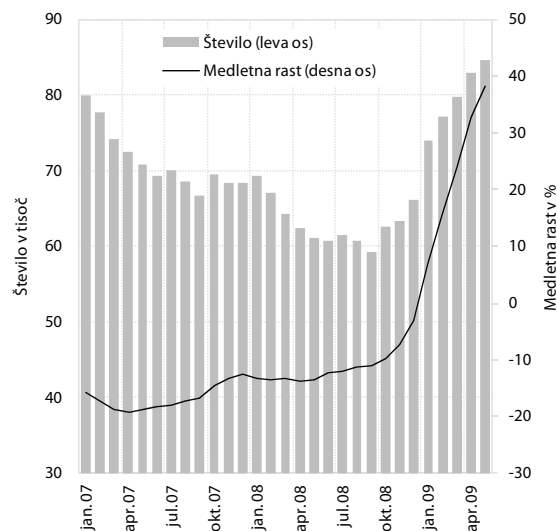
Vir: SURS, začasni podatki.

Sloveniji, se je do septembra 2008 povečalo že na 70.327⁵, kar je bilo 14.297 več kot ob koncu leta 2007. V zadnjem četrtletju 2008 pa se je število tujcev, ki delajo v Sloveniji, začelo zmanjševati. Do konca prvega četrtletja 2009 se je zmanjšalo na 65.776.⁶

3. Gibanje registrirane brezposelnosti

Število registriranih brezposelnih, ki se je do septembra 2008 znižalo pod 60 tisoč, se od oktobra 2008 dalje neprestano povečuje. V prvih treh četrtletjih leta 2008 se je gibal z običajno sezonsko dinamiko in se je od januarja do septembra znižalo za 10 tisoč oseb, na 59.303, kar je bilo najmanjše število brezposelnih od decembra 1990. Od oktobra 2009 dalje se ponovno povečuje. Do konca junija se je povečalo na 86.418, kar za 27.178 ali 45,8 % več kot septembra 2008. Osnovni vzrok za povečevanje števila brezposelnih je povečan priliv oseb, ki so izgubile delo, ob hkratnem zmanjševanju števila brezposelnih, ki so dobili zaposlitev (glej poglavje 2).

Slika 4: Število registrirano brezposelnih oseb in medletna rast tega števila

Vir: ZRSZ, preračuni UMAR.

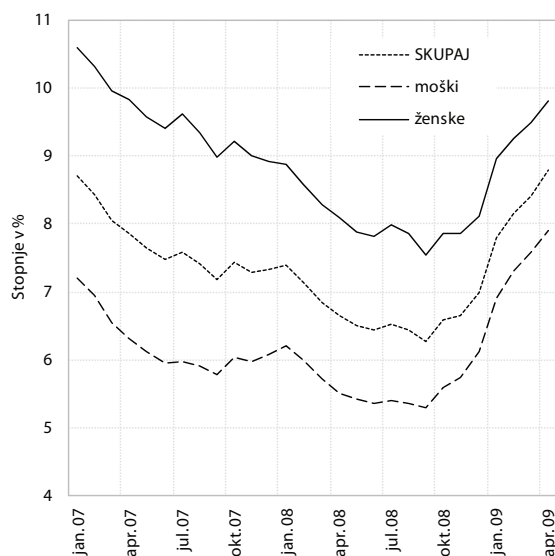
⁵ Po statističnem registru delovno aktivnega prebivalstva Slovenije. Kot kažejo razpoložljivi podatki na podlagi evidence delovnih dovoljenj za delo tujcev v Sloveniji, večina tujcev dela v gradbeništvu. Pomembna področja zaposlovanja tujcev so še predelovalne dejavnosti, promet, trgovina, gostinstvo, agencije za zaposlovanje ter strokovne in tehnične poslovne storitve.

⁶ Nasprotno se je število veljavnih delovnih dovoljenj za tujce povečevalo vse do marca 2009, ko jih je bilo že 92.642. Razlika med statistiko zaposlenih tujcev in statistiko delovnih dovoljenj za tujce je delno proceduralne, delno pa vsebinske narave. Delovna dovoljenja, ki jih izdaja Zavod RS za zaposlovanje, so namreč pogoj, da lahko tujec dobi dovoljenje za bivanje v RS, dovoljenje za bivanje pa je pogoj, da lahko tujec sklene pogodbo o zaposlitvi, zato lahko dejanska zaposlitev tujca po izkušnjah ZRSZ za dva do tri mesece zaostaja za izdajo delovnega dovoljenja, za okoli 5 % delovnih dovoljenj pa se zaposlitev iz različnih razlogov ne realizira. Po informacijah Ministrstva za zunanje zadeve in policije pa prihaja tudi do zlorab slovenskih dovoljenj za delo tujcev, ki so podlaga za dovoljenja za prebivanje v Republiki Sloveniji, s katerimi lahko tujci potujejo ali prebivajo do tri mesece v območju drugih držav pogodbenic Schengenskega sporazuma, kjer nato delajo, zaprosijo za azil ali se pri pristojnih organih prijavijo kot iskalci zaposlitve. Hkrati delovnih dovoljenj ni treba vračati in se ne razveljavijo, ko delavec preneha delati.

S povečevanjem števila brezposelnih se ponovno povečuje tudi stopnja registrirane brezposelnosti. Do septembra 2008 se je zaradi povečevanja števila delovno aktivnih in zmanjševanja števila brezposelnih znižala že na 6,3 %, nato pa se je začela povečevati in se do marca 2009 povečala na 8,4 %.

Razlika med stopnjama brezposelnosti žensk in moških se zmanjšuje, ker je od novembra 2008 priliv moških v brezposelnosti večji kot žensk. Število brezposelnih moških se je od septembra 2008 do maja 2009 povečalo za 52,5 %, število brezposelnih žensk pa za 33,5 %. Delež žensk med brezposelnimi, ki je v letu 2007 dosegel v povprečju že skoraj 55 %, se zato v obdobju recesije pospešeno znižuje in se je februarja 2009 znižal že pod 50 %. Ustrezno temu se oži tudi razlika med stopnjama brezposelnosti moških in žensk, ki je bila v povprečju največja v letu 2006. V zadnjih mesecih je priliv moških v brezposelnost večji kot priliv žensk, ker se zaposlenost

Slika 5: Stopnje registrirane brezposelnosti po spolu

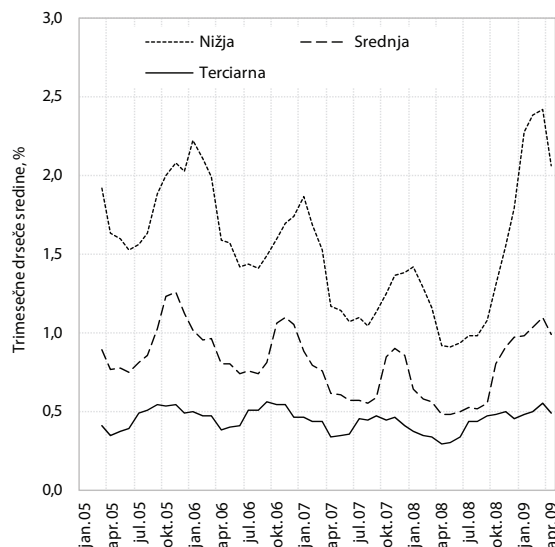

Vir: SURS.

zmanjšuje predvsem v dejavnostih, ki zaposlujejo pretežno moške (gradbeništvo, proizvodnja kovin...). Kljub večjemu prilivu moških kot žensk v brezposelnost v zadnjih mesecih je delež novo prijavljenih brezposelnih žensk v primerjavi s številom delovno aktivnih žensk višji kot omenjeni delež moških.

Brezposelnost je v zadnjem letu bolj prizadela manj izobražene, starejše in mlade. Na vprašanje, koga je zaostrovanje razmer na trgu dela najbolj prizadelo glede na spol, starost in izobrazbo oz. kdo je najbolj izpostavljen

Slika 6: Izpostavljenost brezposelnosti glede na doseženo izobrazbo*, v %

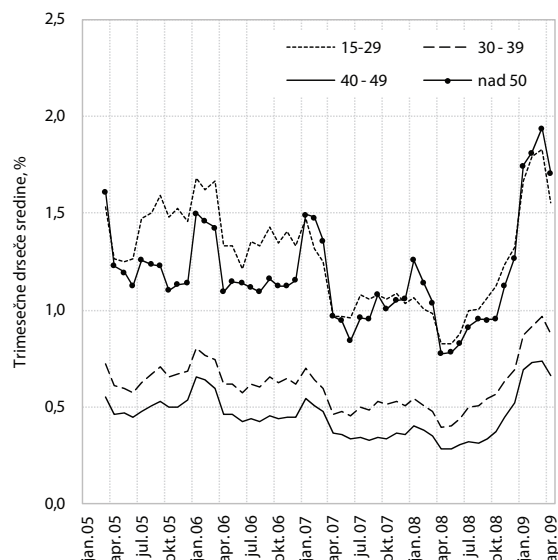

Vir: ZRZS, SURS, preračuni UMAR.

Opomba: *Izpostavljenost brezposelnosti je merjena kot razmerje med številom novo brezposelnih z določeno ravno izobrazbo in številom delovno aktivnih z enako izobrazbo v %.

brezposelnosti, smo skušali odgovoriti z analizo razmerja med obsegom priliva v brezposelnost določene skupine in številom delovno aktivnih iste skupine. To razmerje smo poimenovali izpostavljenost določene skupine brezposelnosti. Takšna analiza prilivov v brezposelnost glede na izobrazbo kaže, da so manj izobraženi praviloma bolj izpostavljeni brezposelnosti kot bolj izobraženi (glej slika 6). Hkrati se je izpostavljenost nizko izobraženih delovno aktivnih v kriznih časih povečala bolj kot izpostavljenost bolj izobraženih (npr. z 1,2 % v prvem četrtletju 2008 na 2,4 % v prvem četrtletju 2009). Analiza glede na starost pa kaže, da so brezposelnosti najbolj izpostavljeni starejši od 50 let in mladi (v starostni skupni 15–29 let). Izpostavljenost starejših brezposelnosti⁷ se je povečala z 1,0 % v prvem četrtletju 2008 na 1,9 % v prvem četrtletju 2009, izpostavljenost mladih⁸ pa se je tem obdobju povečala z 1,0 % na 1,7 % (glej Slika 7).

Slika 7: Izpostavljenost brezposelnosti glede na starost*, v %

Vir: ZRZS, SURS, preračuni UMAR.

Opomba: *Izpostavljenost brezposelnosti je merjena kot razmerje med številom novih brezposelnih v določeni starostni skupini in številom delovno aktivnih v tej starostni skupini.

⁷ Merjena z deležem novo prijavljenih brezposelnih, starejših od 50 let, v skupnem številu delovno aktivnih v tej starostni skupini.

⁸ Merjena z deležem novo prijavljenih brezposelnih v starostni skupini 15–29 let (brez iskalcev prve zaposlitve v skupnem številu delovno aktivnih v tej starostni skupini).

4. Vpliv razmer na trgu dela na obseg prejemnikov socialnih transferjev

Število prejemnikov denarnih nadomestil v času brezposelnosti in denarnih socialnih pomoči je kot posledica razmer na trgu dela po daljšem obdobju padanja začelo postopno naraščati. Gibanje števila zaposlenih in brezposelnih ter višine njihovih dohodkov je tesno povezano z obsegom nekaterih socialnih transferjev. To še zlasti velja za prejeme iz naslova zavarovanja za primer brezposelnosti in denarno socialno pomoč. Podatki kažejo, da se je število upravičencev do teh dveh skupin prejemkov v obdobju, ko so se razmere na trgu dela izboljševale, precej znižalo, v zadnjem obdobju pa je pričelo naraščati in se bo po pričakovanjih še povečalo.

4.1. Gibanje števila prejemnikov pravic do denarnega nadomestila in denarne pomoči za primer brezposelnosti

Pogoji za upravičenost do pravic iz zavarovanja za primer brezposelnosti so relativno strogi. Pravico do denarnega nadomestila v času brezposelnosti ureja Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti.⁹ Zakon določa, da lahko pravico do denarnega nadomestila ob izpolnjevanju splošnih pogojev uveljavi zavarovanec, katerega delovno razmerje je pred prenehanjem pri enem ali več delodajalcih trajalo vsaj 12 mesecev v zadnjih 18 mesecih. Ta pogoj otežuje pridobitev nadomestila brezposelnim, ki so bili predhodno zaposleni za določen čas z več ali daljšimi prekinitvami in otežuje dostop do nadomestila predvsem mlajšim, ki imajo pogosto zaposlitev za določen čas. Osnova za odmero denarnega nadomestila je povprečna mesečna plača zavarovanca, ki jo je prejemal v dvanajstih mesecih pred nastankom brezposelnosti. Denarno nadomestilo zavarovanca znaša prve tri mesece prejemanja 70 %, v naslednjih mesecih pa 60 % od omenjene osnove. Trajanje pravice je odvisno od obdobja predhodnega zavarovanja (oziroma zaposlitve) in lahko znaša od 3 mesece (za zavarovanje od 1 do 5 let) do 24 mesecev (za zavarovanje, starejše od 55 let, in za zavarovanje nad 25 let). Zlasti za krajša obdobja zavarovanja je trajanje pravice v Sloveniji krajše kot v večini držav EU.

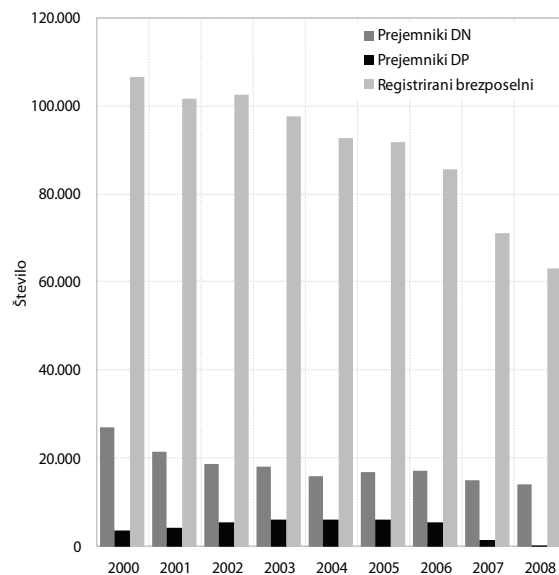
⁹ V obdobju po osamosvojitvi so bili pogoji za prejemanje dvakrat zaostreni: najprej v letu 1998, ko se je skrajšalo tudi obdobje možnega prejemanja, in nato znova v letu 2006, ko so bili zaostreni pogoji glede obveznosti sprejema dela.

Leta 2006 je bila pravica do denarne pomoči za brezposelne ukinjena, zaradi česar se število prejemnikov denarne pomoči za brezposelne hitro znižuje. Navedeni zakon je do leta 2006 urejal tudi pravico do denarne pomoči v času brezposelnosti, z zakonsko spremembo v letu 2006 pa je bila ta pravica ukinjena. Pravica do denarnega nadomestila za primer brezposelnosti je bila združena s pravico do denarne socialne pomoči, ki jo lahko upravičenci uveljavljajo pri centrih za socialno delo. Upravičenci, ki so ob spremembi zakonodaje pravico že imeli, jo ohranijo do izteka roka, za katerega jim je bila dodeljena. Kot je razvidno iz slike 8, se število prejemnikov denarnih pomoči za brezposelne zaradi tega hitro znižuje.

Gibanje števila prejemnikov denarnega nadomestila in denarne pomoči v obdobju 2000–2008 je bilo neposredno povezano z gibanjem registrirane brezposelnosti, pa tudi z zakonskimi spremembami. Število prejemnikov denarnih nadomestil se je v obdobju 2000–2008, ko je brezposelnost postopno upadala, zmanjševalo in se znižalo približno za polovico (s 27.264 na 14.166). Delež prejemnikov denarnih nadomestil med registriranimi brezposelnimi je od leta 2000, ko je znašal 25,6 %, upadel v letu 2008 na 22,4 %. Nasprotno se je število denarnih pomoči za primer brezposelnosti, ki jih je izplačeval ZRSZ, povečevalo vse do leta 2005, nato pa se je začelo zaradi navedene zakonske spremembe hitro zniževati (s 6.201 v letu 2005 na le še 200 v letu 2008).

Število prejemnikov denarnega nadomestila in njihov delež med vsemi brezposelnimi sta pričela naraščati proti koncu leta 2008, rast pa se nadaljuje tudi v letošnjem letu. Čeprav se je v letu 2008 povprečno število prejemnikov denarnega nadomestila za primer

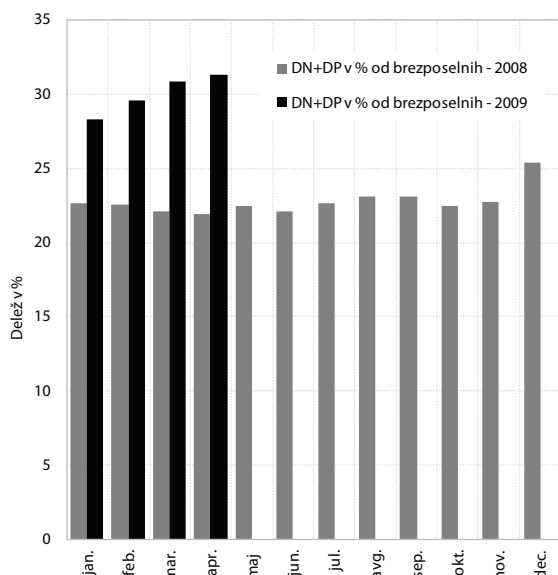
Slika 8: Število registriranih brezposelnih, prejemnikov denarnega nadomestila (DN) in denarne pomoči (DP) za primer brezposelnosti, 2000–2008

Vir: ZRSZ.

brezposelnosti v primerjavi s prejšnjim letom še znižalo, mesečni podatki kažejo, da je bil trend zniževanja števila prejemnikov denarnega nadomestila prisoten vse do septembra 2008 (13.604 prejemnikov), od oktobra dalje pa se število postopno zvišuje. Občutneje se je pričelo zviševati decembra 2008, ko jih je bilo že 16.666, do aprila 2009 pa je število naraslo na 25.874 prejemnikov. Narasča tudi delež prejemnikov denarnega nadomestila med brezposelnimi, ki se je do aprila 2009 povečal že na 31,15 %. Razumljivo pa število prejemnikov denarne pomoči za primer brezposelnosti še naprej upada (aprila 2009 jih je bilo le še 46), saj jo do konca obdobja, za katero jim je bila dodeljena, prejemajo le še nekateri upravičenci, ki jim je bila pravica dodeljena pred zakonsko spremembo v letu 2006.

Slika 9: Delež prejemnikov denarnega nadomestila (DN) in denarne pomoči (DP) za primer brezposelnosti v skupnem številu registriranih brezposelnih (v %), 2008–2009

Vir : ZRSZ.

4.2. Gibanje števila prejemnikov denarnih socialnih pomoči

Upravičenost do denarne socialne pomoči obstaja v primeru, ko si posameznik ne more zagotoviti preživetja sam, zato je tesno povezana z razmerami na trgu dela. Denarna socialna pomoč je namenjena zagotovitvi temeljnega vira za preživetje v obdobju, ko si upravičenci preživetja ne morejo zagotoviti na drug način¹⁰. Šteje se, da je preživetje omogočeno, če so

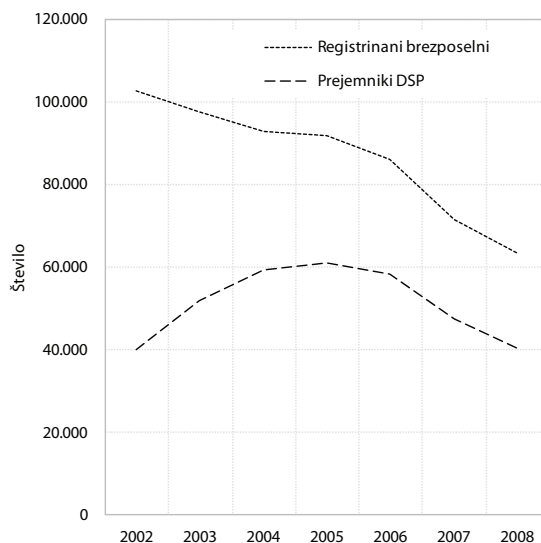
¹⁰ Z delom, s pravicami iz dela ali zavarovanja, z dohodki iz premoženja in iz drugih virov oziroma z nadomestili ali prejemki po drugih predpisih ali s pomočjo tistih, ki so ga dolžni preživljati, ali na drug način.

upravičencu zagotovljeni dohodki v višini minimalnega dohodka, katerega osnovni znesek od 1. julija 2008 znaša 221,70 EUR¹¹. Upravičenci, ki so brez dohodkov ali imajo dohodke nižje od minimalnega dohodka, prejmejo denarno socialno pomoč v višini razlike med svojimi dohodki in minimalnim dohodkom¹². Po Zakonu o socialnem varstvu so do pomoči upravičeni državljani Republike Slovenije, ki imajo stalno prebivališče v Sloveniji, in tujci, ki imajo dovoljenje za stalno prebivanje v Sloveniji, vendar le pod pogojem, da si zase in za svoje družinske člane sredstev v višini minimalnega dohodka ne morejo zagotoviti iz razlogov, na katere niso mogli oziroma ne morejo vplivati.¹³

V obdobju ugodnih gibanj na trgu dela se je število denarnih socialnih pomoči zmanjševalo, na njihovo število pa je vplivalo tudi uvajanje novega sistema.

Do povečevanja števila po letu 2002 je prišlo zaradi postopnega uvajanja novega sistema, največ jih je bilo v letih 2004 in 2005, potem pa je začelo število postopno

Slika 10: Povprečno število registriranih brezposelnih in prejemnikov denarnih socialnih pomoči (DSP)

Vir: MDDSZ, ZRSZ.

¹¹ Višina osnovnega zneska minimalnega dohodka je predmet proučevanja posebne študije, ki jo je naročilo MDDSZ.

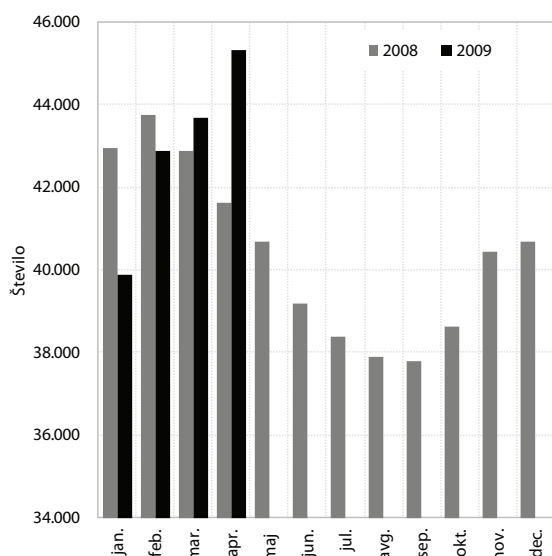
¹² Za samsko osebo in prvo odraslo osebo v družini se upošteva osnovni znesek minimalnega dohodka, za družine oz. družinske člane je določen ponderiran znesek, in sicer 0,7 za odrasle osebe in 0,3 za vsakega otroka.

¹³ Zato do denarne socialne pomoči niso upravičene osebe, ki so npr. same prekinile delovno razmerje, osebe, ki bi se lahko štele za brezposelne, pa niso prijavljene pri zavodu za zaposlovanje, osebe, ki neutemeljeno odklonijo zaposlitev ali vključitev v programe aktivne politike zaposlovanje, zaradi česar so črtane iz evidence brezposelnih, osebe, ki neutemeljeno odklonijo primerno dela po podjemni pogodbi oziroma pogodbi o naročilu avtorskega dela ali primerno začasno ali občasno humanitarno ali drugo podobno delo itd. Do denarne socialne pomoči niso upravičene tudi osebe, ki imajo prihranke oziroma premoženje, s katerim bi se lahko preživljale in ga zakon podrobneje definira.

upadati in doseglo najnižjo raven v letu 2008. Sezonsko nihanje kaže, da se med letom število v poletnih mesecih zniža, znova prične naraščati jeseni in doseže najvišje vrednosti v zimskih mesecih, nato pa se znova zniža. Od leta 2004, ko je bil v celoti uveden nov sistem in s tem nova merila za njihovo dodeljevanje, je gibanje števila prejemnikov denarne socialne pomoči neposredno sledilo gibanjem brezposelnosti, kar je v največji meri posledica dejstva, da je okoli dve tretjini prejemnikov brezposelnih.

Zaradi poslabšanih razmer na trgu dela je realno pričakovati, da se bo trend naraščanja v letu 2009 nadaljeval. Do večanja števila bo prišlo predvsem zaradi večjega števila brezposelnih, delno pa tudi zaradi nižjih dohodkov zaposlenih. Ker je v strukturi prejemnikov denarnih socialnih pomoči delež zaposlenih nizek (le okoli 3 %), bo prevladoval prvi razlog, kar pomeni, da bo do povečanja števila prišlo z določenim zamikom za povečevanjem brezposelnosti (brezposelni morajo prej izkoristiti pravico do nadomestila za brezposelnost, če so do njega upravičeni). Po septembru 2008, ko smo zabeležili najnižje število prejemnikov, odkar je v celoti v veljavi nov sistem (37.799), se je število začelo povečevati, kar pa lahko v jesenskih in zimskih mesecih pripišemo sezonskim vplivom. Vendar je število še naprej naraščalo tudi v spomladanskih mesecih 2009, ko se je običajno že sezonsko pričelo zniževati. V januarju in februarju 2009 je bilo število še nižje kot v enakih mesecih lani, v marcu 2009 je v primerjavi z marcem 2008 že rahlo poraslo (za 1,9 %), po zadnjem podatku za mesec april 2009 pa je bilo izplačanih že 45.287 denarnih socialnih pomoči, kar je 8,8 % več kot v aprilu 2008.

Slika 11: Število prejemnikov denarne socialne pomoči, 2008–2009

Vir: MDDSZ, ZRSZ.

5. Ukrepi politike trga dela v času krize

Politika trga dela je pomemben del protikriznih ukrepov v večini držav EU, ki v kriznih časih skušajo omejiti vpliv krize na trg dela. V skladu s strategijo OECD za delovna mesta¹⁴, ki celovito opredeli vlogo politike trga dela, naj bi politika trga dela zmanjševala ovire za povpraševanje po delu, zagotavljala razvoj potrebnih znanj in kompetenc delovne sile, oblikovala učinkovit sistem nadomestil za primer brezposelnosti in učinkovite programe aktivne politike zaposlovanja. V kriznih časih je še posebej pomembno, da politike trga dela zagotavljajo zadostno dohodkovno podporo brezposelnim in jim hkrati nudi možnosti za ohranjanje in izboljšanje znanj in kompetenc, delodajalcem pa pomaga prebroditi čas začasnega pomanjkanja naročil. Vlade želijo pri ukrepanju na trgu dela doseči hkrati tri cilje: minimizirati množično odpusčanje, omogočati prestrukturiranje in zagotavljati ustrezno dohodkovno podporo.

Politika trga dela je tudi v Sloveniji pomemben del protikriznih ukrepov. Tudi Slovenija v kriznih časih uporablja ukrepe aktivne politike zaposlovanja, ki zajemajo svetovanje in pomoč pri zaposlitvi, usposabljanje in izobraževanje, spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja, programe za povečevanje socialne vključenosti. Sprejeta pa sta bila tudi dva interventna zakona, ki sta namenjena predvsem ohranjanju delovnih mest (Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa in Zakon o delnem povračilu nadomestila plač).

Okvir 1: Ukrepi politike trga dela v EU

Gospodarska kriza je podobno kot pri nas tudi v EU s časovnim zamikom vplivala na gibanja na trgu dela. Razmere na trgu dela so se začele močnejše poslabševati proti koncu leta 2008. Evropska komisija napoveduje, da bi se lahko v letošnjem letu število zaposlenih v EU zmanjšalo za 2,6 %, v letu 2010 pa za nadaljnjih 1,5 %. Povprečna stopnja brezposelnosti v EU naj bi tako po teh ocenah v letu 2010 znašala 10,9 % (v letu 2008 je znašala 7 %). Po napovedih bi torej bilo v letu 2010 v EU 26,3 milijona brezposelnih oseb, kar je za 9,5 milijona več kot leta 2008. Kot odziv na krizo so države članice EU sprejele številne ukrepe v podporo trgu dela z namenom preprečevanja izgube delovnih mest, zlasti v sektorjih in podjetjih, ki so bila dobro stoječa v obdobju pred krizo. Pri tem tako Evropska komisija kot OECD opozarjata, da morajo biti sprejeti ukrepi predvsem pravočasni, osredotočeni na ciljne skupine in začasni.

Države v kriznih časih predvsem krepijo izvajanje programov aktivne politike zaposlovanja in uvajajo

¹⁴ Boosting Jobs and Incomes: Policy Lessons from reassessing the OECD job strategy. Paris: OECD, 2006.

spodbude za fleksibilni delovni čas in krajšanje delovnega časa, nekatere pa so povečale tudi dostopnost do nadomestil za brezposelnost. Države v kriznih časih krepijo aktivno politiko zaposlovanja, ki zajema programe izobraževanja in usposabljanja brezposelnih in zaposlenih, programe za spodbujanje zaposlovanja in ustvarjanje delovnih mest in programe pomoči pri iskanju zaposlitve. Države spodbujajo zaposlovanje in aktivacijo tudi z zmanjševanjem stroškov dela s spremembami obdavčevanja in sistema socialnih transferjev. Nekatere države skušajo v času krize povečati spodbude za delo v okviru davčnega sistema. Za zagotavljanje večje dohodkovne varnosti brezposelnih so nekatere države uvedle spremembe na področju zavarovanja za primer brezposelnosti (nadomestil za brezposelnost), pri čemer so povečale trajanje prejemanja nadomestila ali omilile pogoje za dostop do nadomestila (Švedska, Finska).

Za izboljšanje storitev javnih zavodov za zaposlovanje številne države kadrovsko in finančno krepijo javne zavode in skušajo posodobiti njihovo delovanje. V času krize so se številne države odločile, da posodobijo delovanje zavodov za zaposlovanje (Danska, Grčija, Finska in Združeno kraljestvo). Nizozemska je povečala število svetovalcev za zaposlitev s pomočjo javno-zasebnega partnerstva z oblikovanjem t. i. centrov mobilnosti, ki skušajo pri iskanju zaposlitve pomagati še zaposlenim osebam, ki jim preti izguba dela. Nemčija je v času krize povečala število svetovalcev na javnih zavodih za zaposlovanje za 5.000 svetovalcev. Pomena ustreznega obsega in kakovosti človeških virov v javnih zavodih za učinkovito izvajanje storitev in programov politike zaposlovanja se bolj zavedajo v razvitejših državah EU.

V večini držav so razširjeni programi izobraževanja in usposabljanja. Programi izobraževanja in usposabljanja so v kriznih razmerah pomembni, ker lahko z njihovo pravilno izbiro brezposelni ali zaposleni osebi omogočijo izboljšanje položaja na trgu dela. Finančna podpora in možnosti za dostop do izobraževanja in usposabljanja so bile povečane v Avstriji, Švedski in na Portugalskem. Nemčija je poleg razširitve posebnih programov za izobraževanje in usposabljanje starejših in manj izobraženih začasno zaposlene pripravila tudi nov program kuponov za usposabljanje.

Države se odločajo tudi za spodbujanje krajšanja delovnega časa. Uvedba subvencioniranja krajšega delovnega časa v 12 državah članicah naj bi doprinesla k ohranjanju delovnih mest. Ob uvajanju tega ukrepa nekatere države spodbujajo tudi dodatno usposabljanje za delavce s skrajšanim delovnim časom. Evropska komisija poudarja, da je subvencioniranje krajšega delovnega časa lahko le začasen ukrep in je namenjen samo premagovanju krize, saj ima lahko dolgoročno velike posledice na gospodarstvo.

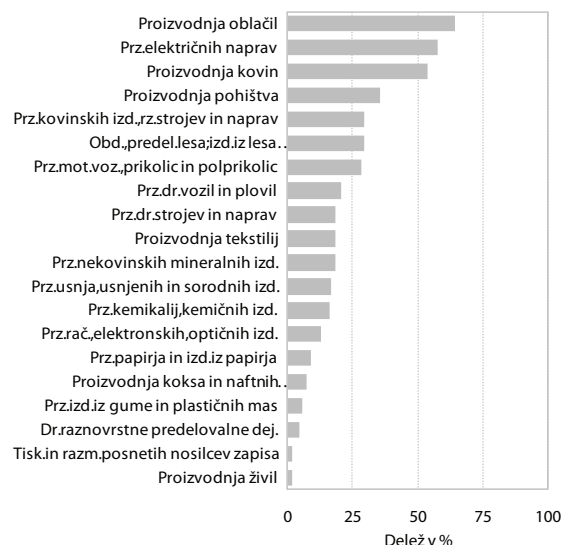
5.1. Ukrepi za ohranjanje delovnih mest v Sloveniji

Slovenija se je odločila za spodbujanje krajšega delovnega časa, ki je ena izmed oblik prilagajanja spremenjenim razmeram na trgih in krizi. Namen uvedbe spodbujanja krajšega delovnega časa je ohranjanje delovnih mest kljub začasnemu padcu povpraševanja. Januarja 2009 je bil sprejet Zakon o delnem subvencioniranju polnega delnega časa. Po zakonu lahko podjetja pridobijo subvencijo v višini 60–120 EUR mesečno za delavca, ki je vključen v shemo skrajšanega delovnega časa. Do 22. 4. 2009 je bila subvencija odobrena 507 podjetjem za 47.783 zaposlenih s skrajšanim delovnim časom.¹⁵ Ker se vse vloge odobrijo s časovnim zamikom in razpolagamo samo s podatki o razporeditvi podanih vlog po dejavnostih, v nadaljevanju obravnavamo in analiziramo podane vloge za subvencijo na ZRZS.

Za subvencije za polni delovni čas se v največji meri odločajo podjetja v predelovalnih dejavnostih. Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa je stopil v veljavo približno tri mesece za tem, ko se je

proizvodna aktivnost predelovalnih dejavnosti pričela občutno zmanjševati in se je število zaposlenih v tem času že zmanjšalo za 4,3 % oz. 9.481¹⁶. Zaradi tega so

Slika 12: Delež prejemnikov plač, za katere so podjetja podala vlogo na ZRZS za vključitev v shemo za subvencioniranje polnega delovnega časa (do 22. 4. 2009)

Vir: SURS, ZRZS, preračuni UMAR.

¹⁵ Do omenjenega datuma je za subvencijo zaprosilo 577 gospodarskih subjektov, ki bi v shemo želelo vključiti 50.635 oseb. Do 8. 6. 2009 pa je za subvencijo zaprosilo 706 gospodarskih subjektov in sicer za 67.373 oseb.

Tabela 4: Število oseb, za katere je podana vloga za subvencijo za skrajšanje delovnega časa (stanje 22. 4. 2009), in njihov delež v številu prejemnikov plač v dejavnosti

		Število oseb	Delež v %
A	Kmetijstvo in lov, gozdarstvo, ribištvo	238	5,6
B	Rudarstvo	139	4,3
C	Predelovalne dejavnosti	44.241	24,8
D	Oskrba z električno energijo, plinom in paro	6	0,1
E	Oskrba z vodo, ravnanje z odpadki, saniranje okolja	40	0,5
F	Gradbeništvo	3.005	5,6
G	Trgovina, vzdrževanje in popravila motor. vozil	879	0,9
H	Promet in skladiščenje	285	0,8
I	Gostinstvo	211	1,1
J	Informacijske in komunikacijske dejavnosti	62	0,3
K	Finančne in zavarovalniške dejavnosti	86	0,4
L	Poslovanje z nepremičninami	17	0,5
M	Strokovne, znanstvene in tehnične dejavnosti	586	1,8
N	Druge raznovrstne poslovne dejavnosti	513	2,3
P	Izobraževanje	47	0,1
Q	Zdravstvo in socialno varstvo	71	0,2
R	Kulturne, razvedrilne in rekreacijske dejavnosti	95	1,0
S	Druge dejavnosti	114	2,1
	Skupaj	50635	7,4

Vir: SURS, ZRSZ, preračuni UMAR.

podjetja v predelovalnih dejavnostih v velikem številu zaprosila za ponujeno pomoč države: do konca aprila je 291 podjetij iz predelovalnih dejavnosti na ZRZS posredovalo vloge za 44.241 zaposlenih za skrajšan delovni čas, kar predstavlja veliko večino vloženih vlog v celotnem gospodarstvu. Do omenjenega datuma je bila subvencija že odobrena 264 podjetjem za 43.510 zaposlenih. V shemo subvencioniranega delovnega časa je bilo aprila vključenih približno 25 % prejemnikov plač v predelovalnih dejavnostih, pri čemer pa so razlike med panogami zelo velike (glej Sliko 12).

Znotraj predelovalnih dejavnosti je največji delež vključenih v shemo v proizvodnji oblačil, proizvodnji električnih naprav, proizvodnji kovin in proizvodnji pohištva. Analize subvencioniranja¹⁷ v preteklih letih kažejo, da so bile vse omenjene dejavnosti pomemben prejemnik različnih subvencij, posebno proizvodnja oblačil pa tudi državnih pomoči za zaposlovanje.¹⁸

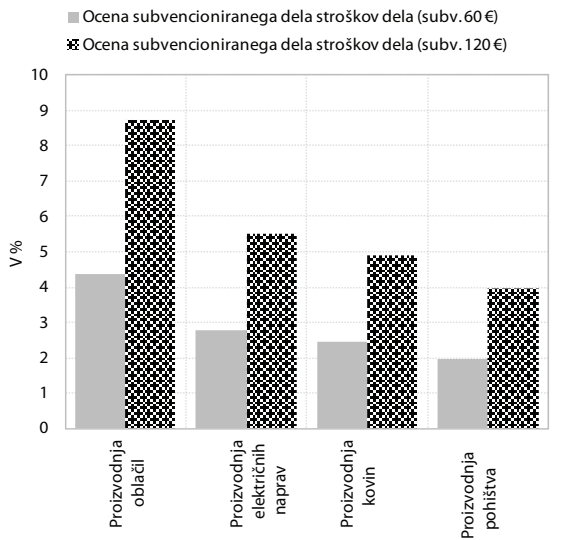
¹⁶ Razlika med januarjem 2009 in oktobrom 2008, tik pred začetkom pospešenega krčenja proizvodnje.

¹⁷ Murn, A. (2007). Obseg in učinkovitost slovenske politike subvencioniranja gospodarskih družb. Delovni zvezek (XVI)9. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

¹⁸ Murn, A., Burger, A., Rojec, M. (2008). Obseg in učinkovitost državnih pomoči za zaposlovanje v Sloveniji. IB (XLII)3–4. Ljubljana: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj.

Znotraj predelovalnih dejavnosti je največji delež vključenih v shemo v proizvodnji oblačil, proizvodnji električnih naprav, proizvodnji kovin in proizvodnji pohištva. Analiza štirih najbolj subvencioniranih dejavnosti pa kaže, da obseg subvencij v posamezni dejavnosti predstavlja le majhen del stroškov dela (glej Sliko 13). Zakon ne opredeljuje kriterijev za pridobitev subvencije, ki bi dodelitev subvencije vezali na krizo. Glede na predlog vlade o spremembah omenjenega zakona, ki predvideva možnost podaljšanja trajanja subvencije še za šest mesecev in roka za vlaganje vlog za subvencijo (s 30. 9. 2009 na 31. 3. 2010) se lahko zgodi, da bo ukrep še deloval v času, ko protikrizni ukrep morda ne bo več potreben.

Slika 13: Ocena subvencioniranega dela stroškov dela* v dejavnostih z največjim deležem vključenih v shemo v aprilu 2009, v %

Vir: SURS, ZRSZ, preračuni UMAR.

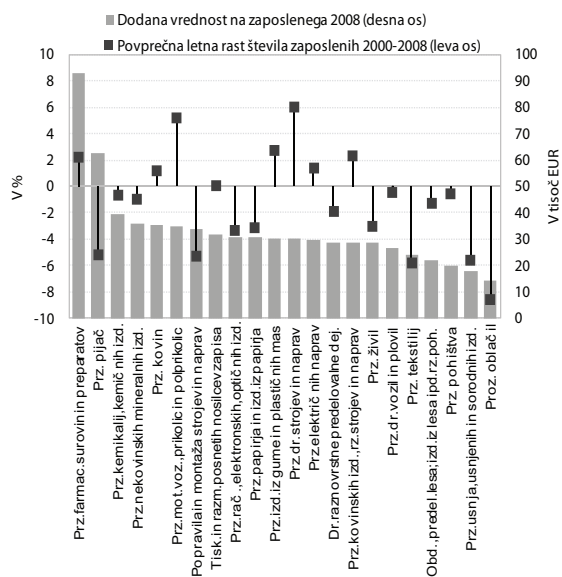
Opomba: *ocena subvencioniranega dela stroškov dela (višina subvencije pomnožena s številom prejemnikov v dejavnosti) v primerjavi z maso bruto plač , povečano za prispevke delodajalcev.

Za ohranjanje delovnih mest je bil konec maja sprejet še Zakon o delnem povračilu nadomestila plač. Gibanje proizvodne aktivnosti predelovalnih dejavnosti v zadnjih mesecih sicer kaže, da se je poslabševanje umirilo, vendar pa se je obseg proizvodnje zadržal na zelo nizki ravni. Glede na trenutne kazalnike tudi v prihodnjih mesecih ni mogoče pričakovati oživitve proizvodnje do ravni, ki so jo predelovalne dejavnosti dosegale pred začetkom krize. Zmanjšane potrebe po delu verjetno ne bodo izrazito kratkoročne narave, kriza pa bo verjetno globlja, kot se je pričakovalo na začetku leta. Konec maja je bil tudi zato sprejet Zakon o delnem povračilu nadomestila plač, ki ureja delno povračilo izplačanih nadomestil plač zaposlenim na »začasnem čakanju na delo«. Delodajalec lahko napoti na čakanje največ 50 % svojih delavcev. Delodajalec izplačuje delavcu nadomestilo plače v višini 85 % njegove povprečne plače v zadnjih treh mesecih.

Država povrne delodajalcu 50 % nadomestila. Delavci na čakanju imajo pravico in obveznost, da 20 % časa porabijo za usposabljanje. Programe usposabljanja mora delavcu zagotoviti delodajalec, država pa stroške usposabljanja sofinancira v višini 500 EUR na delavca.

Oba sprejeta ukrepa za ohranjanje delovnih mest bosta v precejšnji meri le časovno zamaknila prilagajanje na trgu dela. Čeprav je ohranjanje delovnih mest osnovni namen obeh ukrepov, bi bilo kljub temu smiselno, da bi bila tudi dolgoročneje naravnana in bi pospeševala strukturne premike v smeri tehnološko zahtevnejših panog, ki imajo visoko produktivnost, donosnost in so v preteklih letih ustvarjala delovna mesta in ne zmanjševala števila zaposlenih. Ocenjujemo, da ima lahko ohranjanje delovnih mest v nekaterih dejavnostih dolgoročno negativne posledice za razvoj in konkurenčnost. Kot je razvidno iz slike 14, sta proizvodnja oblačil in proizvodnja pohištva med manj produktivnimi panogami v predelovalnih dejavnostih, poleg tega se je njihovo število zaposlenih v obdobju 2000–2008 zniževalo, in sicer v proizvodnji oblačil za povprečno letno 8,6 %, v proizvodnji pohištva pa za 0,5 %.

Slika 14: Raven produktivnosti (dodana vrednost na zaposlenega) v letu 2008 in povprečna letna rast števila zaposlenih (leva os) v obdobju 2000–2008, po skupinah predelovalnih dejavnosti

Vir: SURS, AJPES, preračuni UMAR.

Krajšanje delovnega časa je smiselno dopolniti z izobraževanjem in usposabljanjem zaposlenih.

Subvencioniranje polnega delovnega časa ne sme samo ohranjati delovnih mest, ampak mora dati podjetjem in posameznikom tudi možnosti za prestrukturiranje. Zato bi bilo smiselno »nedelo« zaposlenih s skrajšanim delovnim časom izkoristiti za usposabljanje in izobraževanje delavcev, kar bi jim povečalo možnosti za zaposlitev

v primeru izgube zaposlitve zaradi prestrukturiranja podjetja ali zaprtja. Podjetja, ki so vključena v shemo, imajo tudi možnost pridobivanja sredstev za usposabljanje zaposlenih na javnih razpisih ZRZS, vendar te možnosti večinoma ne izkoriščajo. Zakon o delnem povračilu nadomestila plač usposabljanje delavcev na čakanju predvideva in tudi sofinancira, vendar zakon ne vsebuje nobenih meril za oceno ustreznosti izobraževanja, ki ga predvideva delodajalec za delavce na začasnem čakanju na delo. Ker ni omenjenih meril, je lahko vprašljiva ustreznost morebitnih internih usposabljanj z vidika zaposljivosti posameznika in bi bilo smiselno v pripravo teh programov vključevati svetovalno mrežo Andragoškega centra Slovenije ali skladov dela. Tudi Evropska komisija poudarja potrebo po prekvalifikacijah in dvigu strokovnega znanja predvsem pri delavcih na čakanju ali s skrajšanim delovnim časom, še posebej v sektorjih z nizko dodano vrednostjo. Pri tem bi morali svojo vlogo odigrati tudi programi aktivne politike zaposlovanja, ki bi morali vključevati tudi omenjene zaposlene.

5.2. Aktivna politika trga dela v Sloveniji

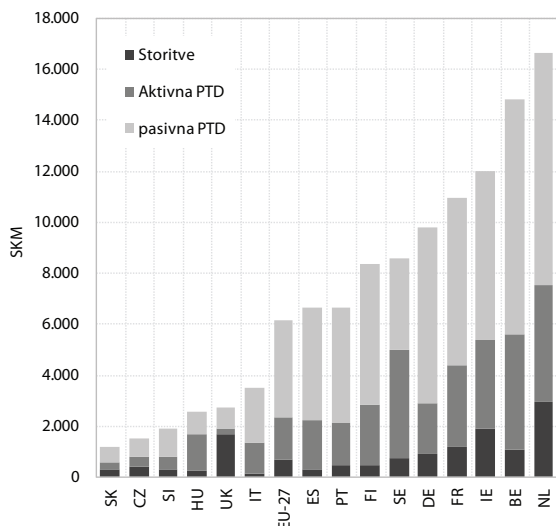
Aktivna politika trga dela ima v času gospodarske krize pomembno vlogo in mora postati še bolj odzivna in aktivna. Aktivna politika trga dela ima v času gospodarske krize pomembno vlogo pri svetovanju in usmerjanju brezposelnih, ohranjanju in ustvarjanju delovnih mest in nadgradnji znanj in kompetenc. Osrednje sporočilo evropskega vrha o zaposlovanju v maju 2009¹⁹ je bilo, da je v času gospodarske krize, ki vpliva na trg dela, pomembno: (i) ohranjati in ustvarjati nova delovna mesta, (ii) povečevati dostopnosti zaposlitev predvsem za mlade, (iii) nadgraditi znanja in kompetence, ki bodo ustrezala potrebam trga in spodbujala mobilnost. Aktivna politika trga dela se mora v času krize še hitreje odzivati na potrebe delodajalcev in še povečati vključenost brezposelnih in zaposlenih v programe politike zaposlovanja, ki jim bodo povečali zaposljivost.

Slovenija je v zadnjih letih namenjala relativno malo denarja programom aktivne politike trga dela. Po podatkih in metodologiji Eurostata so izdatki za glavne programe politike zaposlovanja²⁰ v Sloveniji leta 2006 znašali 0,18 % BDP, v povprečju EU pa so ti izdatki znašali 0,51 % BDP. Skromen obseg izdatkov se kaže tudi v podatkih o izdatkih na osebo, ki išče zaposlitev, ki so po podatkih Eurostata v letu 2006 v Sloveniji znašali 503,4 SKM, povprečje EU pa je po ocenah znašalo 1.628,9 SKM.

¹⁹ Employment summit, May 2009, Main messages.

²⁰ Gre za izdatke za politike trga dela kategorij 2–7, ki zajemajo programe usposabljanje, programe menjave in delitve delovnih mest, spodbud za zaposlitve, podpiranja zaposlovanja in rehabilitacije, neposrednega kreiranja delovnih mest in spodbude za samozaposlovanje.

Slika 15: Izdatki za politiko trga dela v SKM v letu 2006

Vir: Eurostat.

Aktivna politika trga dela v Sloveniji ni v zadostni meri aktivacijska, poleg tega brezposelnih tudi ne vključuje dovolj v programe. V letu 2006 so se obveznosti brezposelnih glede sprejemanja primerne zaposlitve precej zaostriale. Politika trga dela pa še vedno ni v zadostni meri aktivacijska, saj ni prišlo do izvajanja ustreznih programov aktivacije. Podatki Eurostata kažejo, da je bil leta 2006 v Sloveniji delež udeležencev v programih politike zaposlovanja med brezposelnimi (z okoli četrtino vključenih brezposelnih) precej nižji kot v Španiji (89 %), v Avstriji (62 %) na Nizozemskem (61 %) in v Franciji (53 %).

Programi aktivne politike zaposlovanja se v Sloveniji od leta 2007 izvajajo s štirimi sklopi programov. Program ukrepov aktivne politike zaposlovanja za obdobje 2007–2013 je ob sprejemu začrtal nove usmeritve in štiri glavne sklope programov APZ: (i) svetovanje in pomoč pri zaposlitvi, (ii) usposabljanje in izobraževanje, (iii) spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja, (iv) programi za povečevanje socialne vključenosti.

Učinkovitost izvajanja aktivne politike trga dela je odvisna od ustreznega prepoznavanja potreb delodajalcev in potencialov brezposelnih oseb. Za uspešno in učinkovito svetovanje in pomoč brezposelnim (nujno potrebno hitro nudenje ustreznih informacij in priprava zaposlitvenega načrta brezposelne osebe) je med drugim potrebno zadostno število ustreznih usposobljenih svetovalcev zaposlitve na zavodih za zaposlovanje. Slednjega se očitno bolj zavedajo v bolj razvitih državah, saj je primerjava kadrovske zasedbe javnih služb za zaposlovanje v EU pokazala, da imajo razvitejšie članice EU močnejše službe za zaposlovanje

in so jih v obdobju recesije še okrepile²¹. V Sloveniji je razmerje med številom brezposelnih oseb in številom svetovalcev že vrsto let previsoko in postaja v razmerah naraščanja brezposelnosti še bolj neugodno za zagotavljanje kvalitetne in hitre storitve svetovanja brezposelni osebi. Na pomen zadostne kadrovske in finančne ekipiranosti služb za zaposlovanje je bilo opozorjeno tudi v zaključkih konference o inštitucijah trga dela v času krize.²²

V letu 2009 se sredstva za politiko trga dela precej povečujejo. Po sprejetem rebalansu proračuna so se sredstva za aktivno politiko trga dela skoraj potrojila in naj bi znašala okoli 0,8 % BDP. V strukturi teh izdatkov prevladujejo izdatki za spodbujanje zaposlitev, ki se tudi najbolj povečujejo, delež izdatkov za izobraževanje in usposabljanje pa ostaja nizek, povečanje glede na leto 2008 pa je bilo skromno.

Vključenost brezposelnih v programe izobraževanja in usposabljanja je še vedno premajhna, čeprav se je delež brezposelnih, vključenih v te programe, v prvem četrtletju letos povečal. Programi izobraževanja in usposabljanja (v nadaljevanju programi IU) so pomembni za oblikovanje varne prožnosti, vključenost brezposelnih v te programe pa v Sloveniji ni bila zadostna (več glej Ekonomski izzivi 2008). Ker vključenost v programe IU praviloma povečuje zaposljivost brezposelnih, je tudi izobraževanje in usposabljanje pravi odgovor na recesijo. V letu 2008 se je delež brezposelnih, ki so bili vključeni v programa IU, v primerjavi z 2007 zmanjšal, kar je neustrezno z vidika oblikovanja varne prožnosti in povečevanja zaposljivosti brezposelnih, ki je še posebej pomembno za izhod iz gospodarske krize. Razpoložljivi podatki o vključitvah v programe APZ kažejo, da se je aktivna politika trga dela odzvala na krizo, saj se je število vključitev v programe APZ v prvem četrtletju letos povečalo bolj kot število brezposelnih, a je delež še vedno nizek.

Število vključenih v programe javnih del bi bilo treba v letih 2009 in 2010 povečati in s tem tudi spodbuditi razvoj socialnih storitev. Sprejet program javnih del za leti 2009 in 2010 ne predvideva bistvenega povečanja števila vključenih, čeprav bi bilo to smiselno. Čeprav so javna dela običajno namenjena omejenim specifičnim skupinam brezposelnih oseb, je v času gospodarske recesije smiselno preoblikovanje in razširitev programa javnih del. Del sprememb na področju javnih storitev, ki bi blažile pritisk na rast brezposelnosti, bi bilo možno izvesti v relativno kratkem času z organiziranjem javnih del v okviru aktivne politike zaposlovanja, vendar bi morali biti ti programi dovolj obsežni, da bi absorbirali znaten del novih brezposelnih. Javna dela bi bilo ob tem smiselno uporabiti kot instrument za spodbujanje razvoja nekaterih javnih storitev, kjer Slovenija v primerjavi s povprečjem držav EU kaže bistveno manjšo

²¹ Verša, D(2009). Primerjava aktivnosti javnih služb za zaposlovanje. Evropske Unija v obdobju gospodarske krize. Delovno gradivo ZRZS.

²² European Commission: Conference labour market institutions in times of crisis, May 2009, Final report.

razvitost. V ta sklop sodijo zlasti storitve izobraževanja, socialnega varstva (uvedba programa javnih del za zmanjšanje kadrovske podhranjenosti socialnih zavodov) in varstva okolja ter spodbujanje razvoja socialne ekonomije. Ukrep bi bil smiselni tudi v kombinaciji z ukrepom z »vaučerskim« sistemom plačila določenih delovno intenzivnih socialnih storitev, kot so npr. oskrba starejših, pomoč v gospodinjstvu²³, varstvo otrok, dela pri varovanju okolja. Še posebej bi bilo to smiselno, ker ima Slovenija eno najnižjih stopenj delovne aktivnosti žensk v starostni skupini 55–64 let v Evropi, hkrati pa Slovenija močno zaostaja za razvitimi in povprečjem EU po številu zaposlenih na 1.000 prebivalcev v socialnem varstvu, kjer potrebe tudi zaradi staranja prebivalstva močno naraščajo.

6. Sklepne misli z izzivi

Mednarodna finančna kriza se je v drugi polovici leta 2008 v svetu še poglobila in je že vplivala na gospodarsko aktivnost in deloma tudi žena lanskoletne poslovne rezultate gospodarskih družb v Sloveniji.

Gospodarska aktivnost (merjena z BDP) je v zadnjem četrtletju 2008 in prvem četrtletju 2009 upadla. Poslovni rezultati so se poslabšali v večini dejavnosti, še posebej je nižje povpraševanje. Poslabšanje razmer na finančnih trgih v zadnjih mesecih lanskega leta je vplivalo na znižanje proizvodnje in znižanje dobička iz poslovanja v predelovalnih dejavnostih.

Zasebni sektor se je na zaostrene pogoje poslovanja in padec naročil odzval s prilagoditvami plač in obsega povpraševanja po delu, v javnem sektorju pa še beležimo rast zaposlenosti in plač. V drugi polovici leta 2008 že beležimo zmanjševanje števila opravljenih nadur, kar je prispevalo k znižanju rasti plač v zasebnem sektorju, v jesenskih mesecih so nekatera podjetja zaradi padca naročil že uvajala skrajšani delovni čas, proti koncu leta pa so že značilna številnejša odpuščenja in nepodaljševanje pogodb za določen čas. Najbolj se je število delovno aktivnih in nadur zmanjšalo v predelovalnih dejavnostih in gradbeništvu. V javnem sektorju je ravno v obdobju, ko se je rast plač v zasebnem sektorju začela umirjati, prišlo do začetka odprave nesorazmerij, o katerih so se sindikati in država dogovarjali več let, kar povzroča veliko razliko v rasti plač obeh sektorjev.

Prilagajanje zasebnega sektorja so je odrazilo tudi v naraščanju števila registriranih brezposelnih. Registrirana brezposelnost se povečuje od septembra lani, ko je dosegla najnižjo vrednost (6,3 % oz. 59,3 tisoč oseb) in se je do junija letos povečala na 86,5 tisoč brezposelnih oseb. Analiza prilivov v brezposelnost in delovno aktivnih po spolu, starosti in izobrazbi kaže, da so brezposelnosti bolj izpostavljeni manj izobraženi, starejši od 50 let in mladi (starostna skupina 15–29 let). Ker so brezposelnosti bolj izpostavljeni manj izobraženi in starejši, obstaja velika nevarnost, da ti postanejo tudi dolgotrajno brezposelni. Prehod teh brezposelnih v dolgotrajno brezposelnost bi morala preprečiti politika trga dela z oblikovanjem ustreznih programov in aktivacijo brezposelnih oseb.

Kot posledica razmer na trgu dela je začelo naraščati tudi število prejemnikov nadomestil za brezposelnost in prejemnikov denarnih socialnih pomoči. Število prejemnikov denarnih nadomestil za brezposelnost se je od septembra 2008 do aprila letos skoraj podvojilo. Pričakujemo, da se bo naraščanje števila prejemnikov zaradi naraščanja števila brezposelnih še nadaljevalo. Gospodarska kriza tako povečuje javnofinančne izdatke za socialno varnost in predstavlja izziv socialni politiki, kako zagotoviti dohodke, ki zagotavljajo dostojno življenje tudi brezposelnim in ljudem, ki si ne morejo drugače zagotoviti zadostnega dohodka za preživetje.

²³ Belgijski primer »vaučerjev« za pomoč v gospodinjstvu s kupovanjem bonov za plačilo gospodinjске pomočnice po nižji ceni od tržne se je pokazal kot uspešen z vidika zmanjševanja sive ekonomije in povečanja zaposlenosti žensk.

Država se je na poslabšanje stanja na trgu dela odzvala z ukrepi politike trga dela. Država je okrepila izvajanje programov aktivne politike zaposlovanja, ki zajemajo svetovanje in pomoč pri zaposlitvi, usposabljanje in izobraževanje, spodbujanje zaposlovanja in samozaposlovanja, programe za povečevanje socialne vključenosti. Sprejeta sta bila interventna zakona, ki sta namenjena predvsem ohranjanju delovnih mest. Zakon o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa predvideva subvencije v primeru skrajšanja delovnega časa. Zakon o delnem povračilu nadomestila plač pa predvideva sofinanciranje nadomestila plače delavcev na začasnem čakanju na delo.

Ker bo v letu 2009 za aktivno politiko zaposlovanja namenjenega bistveno več denarja kot v preteklih letih, bi bilo za njeno uspešno izvajanje treba odpraviti nekatere stare probleme na tem področju. Politika zaposlovanja je še vedno premalo aktivacijska, programi pa preveč razdrobljeni, delež vključenih brezposelnih v programe aktivne politike zaposlovanja je nizek. Slovenija v času krize še ni kadrovsko okrepila javnih zavodov, kot to počnejo nekatere razvite države, kar lahko zmanjšuje možnosti zagotavljanja kakovostnih storitev brezposelnim in delodajalcem ter učinkovito izvajanje politike trga dela. Kljub temu da se število vključenih brezposelnih v programe APZ povečuje hitreje kot število brezposelnih, ostaja delež vključenih brezposelnih oseb v programe relativno nizek. V razmerah gospodarske krize pa je še posebej problematično, da je delež vključenih v programe izobraževanja in usposabljanja še vedno izrazito nizek, čeprav bi krizo bilo mogoče izkoristiti za pridobitev novih znanj brezposelnih in zaposlenih, ki lahko povečajo zaposljivost brezposelnih in lahko tudi podpirajo prestrukturiranje proizvodnje v podjetjih. Slovenija v času krize še ni kadrovsko okrepila javnih zavodov, kot to počnejo nekatere razvite države, kar lahko zmanjšuje možnosti za zagotavljanje kakovostnih storitev brezposelnim in delodajalcem ter učinkovito izvajanje politike trga dela. Program javnih del za leti 2009 in 2010 števila vključenih bistveno ne povečuje, čeprav bi bilo smiselno s pomočjo javnih del spodbuditi razvoj socialnih storitev. V strukturi izdatkov za APZ v letošnjem proračunu prevladujejo izdatki za spodbujanje zaposlitev, ki se tudi najbolj povečujejo, delež izdatkov za izobraževanje in usposabljanje pa ostaja nizek, povečanje glede na leto 2008 pa skromno. Pomemben izziv za aktivno politiko zaposlovanja v času krize predstavlja oblikovanje programov izobraževanja in usposabljanja, ki bodo brezposelnim in zaposlenim dali znanja in kompetence, potrebne za izhod iz krize in tudi po njem. Za njeno uspešno izvajanje pa bi bilo treba na tem področju odpraviti omenjene stare probleme.

Analiza subvencioniranja polnega delovnega časa je pokazala, da so v shemo v največji meri vključeni sektorji predelovalnih dejavnosti, ki so bili tudi v preteklih letih prejemniki različnih subvencij. Zakon ne opredeljuje kriterijev za pridobitev subvencije, ki bi dodelitev subvencije vezali na krizo. Glede na julija

sprejeto podaljšanje trajanja prejemanja subvencij in roka za vlogo subvencij se utegne zgoditi, da bo ukrep v veljavi tudi po izhodu iz krize. Najbolj shemo uporabljajo podjetja v predelovalnih dejavnostih, pri čemer ima največji delež proizvodnja oblačil, proizvodnja električnih naprav, proizvodnja kovin in proizvodnja pohištva. Vse omenjene dejavnosti so bile pomemben prejemnik različnih subvencij tudi v preteklih letih, posebno proizvodnja oblačil pa je bila tudi prejemnik državnih pomoči za zaposlovanje. Pri proizvodnji oblačil in proizvodnji pohištva gre za dejavnosti, kjer lahko z ohranjanjem odlagamo nujno potrebno prestrukturiranje. Analiza kaže, da obseg subvencij v posamezni dejavnosti predstavlja le majhen del stroškov dela. Podjetjem z večjimi težavami naj bi bila namenjena shema o delnem povračilu nadomestila plač za delavce na začasnem čakanju na delo. Tudi ta shema ni namenjena zgolj podjetjem s težavami, povezanimi z krizo. Zato kaže opozoriti na verjetnost, da shemi ne bosta delovali kot pomoč zdravim podjetjem za premostitev krize, ampak ju bodo uporabljale tudi dejavnosti, ki že dalj časa kažejo nujnost sanacije in prestrukturiranja.

Skrajšanje delovnega časa bi bilo smiselno v večji meri kombinirati z izobraževanjem in usposabljanjem zaposlenih. Čeprav bi bilo smiselno skrajšanje delovnega časa kombinirati z izobraževanjem in usposabljanjem, podjetja, ki prejemajo subvencije za skrajšan delovni čas, tega kljub javnim razpisom za usposabljanje delavcev ne izvajajo. Skrajšanje delovnega časa bi bilo namreč smiselno izkoristiti za povečanje znanj in kompetenc zaposlenih, ki bi lahko podpiralo tudi prestrukturiranje gospodarstva. V maju sprejet Zakon o delnem povračilu nadomestila plač pomanjkljivost glede obveznosti izobraževanja in usposabljanja delavcev na čakanju sicer odpravlja, vendar odgovornost za izobraževanje in usposabljanje zaposlenih v celoti prepušča delodajalcu. Čeprav država sofinancira izobraževanje in usposabljanje zaposlenih na čakanju, ne postavlja nobenih meril glede ustreznosti izobraževanja zaposlenih. Zato se lahko zastavlja vprašanje (ne)ustreznosti teh programov z vidika povečevanja zaposljivosti posameznika. Za večjo učinkovitost in ustreznost teh programov izobraževanja in usposabljanja bi morali biti po naši oceni v pripravo programov izobraževanja in usposabljanja delavcev na čakanju vključeni skladi dela ali poklicno svetovalna mreža Andragoškega centra Slovenije.

Literatura in viri

Boosting Jobs and Incomes: Policy Lessons from Reassessing the OECD Jobs Strategy. Paris: OECD, 2006.

Conference Labour Market Institutions in Times of Crisis: challenges & experiences, Brussels, 14–15 May 2009, final report on the main discussion points, report submitted by GHK, June 2009.

Employment Committee's contribution to the informal Employment Summit in May 2009, pridobljeno na strani <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2991&langId=en>

Council (Ecofin) contribution to the 18–19 June European: Council Report on European Economic Recovery Plan. Pridobljeno junija 2009 na strani <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st10/st10771.en09.pdf>

Employment Committee's contribution to the informal Employment Summit- Analysis carried out by the EMCO on short-time working arrangements. Pridobljeno junija 2009 na spletni strani: <http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=2993&langId=en>

Employment summit, May 2009, Main messages. Dosegljivo na spletni strani 1.7.2009: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=89&newsId=507>

Labour market policy-expenditure and participants data 2006 Eurostat, Statistical books

Murn, A. (2007). Obseg in učinkovitost slovenske politike subvencioniranja gospodarskih družb. Delovni zvezek (XVI)9. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.

Murn, A., Burger, A., Rojec, M. (2008). Obseg in učinkovitost državnih pomoči za zaposlovanje v Sloveniji. IB (XLII)3–4. Ljubljana: Urad Republike Slovenije za makroekonomske analize in razvoj.

Main messages from the informal Employment Summit in May 2009, pridobljeno junija 2009 na strani <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/09/st10/st10093.en09.pdf>

MDDSZ, statistika denarnih socialnih pomoči. Pridobljeno na strani: http://www.mddsz.gov.si/si/statistika/denarna_socialna_pomoc/

Napoved zaposlovanja za leto 2009 (Rezultati ankete LPZAP), Zavod RS za zaposlovanje, maj 2009

Predlog Zakona o spremembi Zakona o delnem subvencioniranju polnega delovnega časa. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, gradivo za obravnavo z dne 12.6.2009

Statistične informacije, Zavod RS za zaposlovanje, dostopno na: <http://www.ess.gov.si>

Statistični podatkovni portal, Statistični urad RS, dostopno na: <http://www.stat.si/pxweb/dialog/statfile2.asp>

Statistični register delovno aktivnega prebivalstva, Statistični urad RS, interni podatki

Struktura plač: Statistični podatkovni portal SI-STAT, Dosegljivo na junija 2009 na: http://www.stat.si/pxweb/Database/Dem_soc/07_trg_dela/10_place/01_07010_place/01_07010_place.asp

Prejemniki plač: Podatki SURS, Statistično raziskovanje o izplačanih plačah pri pravnih osebah (obrazec 1-ZAP/M)

Verša, D. (2009). Primerjava aktivnosti javnih služb za zaposlovanje Evropske unije v obdobju gospodarske krize. *Delovno gradivo ZRZS*.

Uredba o omejitvah in prepovedih zaposlovanja in dela tujcev – predlog za obravnavo, RS, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 29.5.2009

Zakon o s delnem subvencioniranju polnega delovnega časa, Uradni list št.5/2009 z dne 23.1.2009

Zakon o delnem povračilu nadomestila plače. Uradni list št.42/2009 z dne 5.6.2009

Zakon o socialnem varstvu Uradni list RS, št. 3/2007

Zakon o zaposlovanju in zavarovanju za primer brezposelnosti. Uradni list RS, št. 107/2006